

Veckans växt v. 18 2008

Kärleksäpplen (tomat, *Solanum lycopersicum*)

Har ni börjat odla säsongens kärleksäpplen? Ja, det är faktiskt det gamla namnet på våra kära tomater. Ett vackrare namn kan man knappast tänka sig. Och trots namnet var det i vissa läger under en lång tid stor skepsis innan man vågade smaka tomaterna, mest på grund av elaka rykten. Det latinska artnamnet betyder faktiskt "varg-persika". Men vi går ännu längre bakåt i tiden, till aztekernas Sydamerika där de vilda tomaterna växte i Andernas berg i Chile och Peru. Aztekerna kallade tomaten för "xitomatl", vilket betyder stor tomat. Förmodligen syftade det på jämförelsen med det som indianerna egentligen menade med "tomatl", nämligen tomatillon.

Aztekerna förädlade fram tomatsorter som gav storfruktiga, veckade och mångrummiga frukter. Dessa sorter kom under 1500-talets början till Europa, och beskrevs botaniskt första gången av en italiensk botaniker. Italien var faktiskt ett av de länder som först tog tomaten till hjärta och började förädla fram större och mer släta sorter. Italienarna gav den namnet Mala aurea på latin, eller "Pomo d'oro" som det senare översattes till vilket betyder guldäpple. I Frankrike kallade man den "Pomme d'amour", kärleksäpple, och det översattes till engelska "Love apple". Ändå var man i England mycket skeptisk till tomaten, det tog 200 år innan de vågade äta frukten. Det tog också tid innan tomaten kom hit till Sverige. Vad man vet så omnämns inte tomaten i svensk trädgårdslitteratur förrän 1861 i Daniel Mullers *Frukt och köksträdgården*, då under namnet kärleksäpple. Det namnet behölls ända in på 1900-talet, till exempel i Svenssons fröhandels katalog 1903 där de utbjuder 16 sorters kärleksäpplen.

Det finns en otroligt stor variation hos världens mängder av tomatsorter. Från små 1-grams till 2-kilos bjässar, i färgskala från vitt över gult, orange, rött, grönt, till röd- och svartlila, helfärgade eller spräckliga, former som plattrund, droppformad, hjärtformad, fyrkantig till avlång, häng- och buskform till flertalet meter högväxta. Det finns till och med ludna tomater! Vill ni veta mer om de härliga tomaterna och hur man odlar dem så kan ni läsa Åke Truedssons bok *Tomater*, ifrån vilken ovanstående information är hämtad.

Genom POMs duktiga inventerare fick vi tips om en tomat i Värmland som odlats under flera generationer. Tomaten kallas idag 'Erik' efter en av dess odlare. Den är intressant ur flera aspekter, till exempel för att den odlats under så lång tid. Man kan ju spekulera i att kanske den var en av de första tomatsorterna som kom till Värmland? Det är också intressant ur ett kulturhistoriskt perspektiv, där frö gått i arv från generation till generation och där det finns en historia att berätta. Vi fick i vintras till vår glädje några frö till vår genbank på Nordiskt Genresurscenter. Nu har vi 'Erik' på uppförökning så att vi kan bevara sorten för framtiden, och för att kunna jämföra den med andra tomatsorter. Kanske vi till och med kan få fram vad det är för sort som kom till den lilla byn i Värmland, en gång för länge sedan.

Fotona visar de små 'Erik'-plantorna i mars och som nu växer till i NordGens växthus.

Text och bild: Lena Ansebo, NordGen

Källa: Tomater av Åke Truedsson, 2001, Natur och Kultur/LTs förlag. ISBN 91-27-35299-4